

JELENÜNK TUDATOSÍTÁSA

JOVAN PAVLOVSZKI: *Sárfészek*.

Fordította Csuka Zoltán.

Forum, Újvidék, 1976.

Jovan Pavlovszki könyve, amely a szkopjei Naša knjiga kiadásában látott napvilágot 1972-ben, Csuka Zoltán jövőtábol 1976-ban már a magyar olvasóközönség asztalára került. Levont-e a négy év valamit is időszerűségéből? Mi érdekelheti benne az olvasót? Miért ültette át ezt a regényt a kiváló magyarországi fordító?

Mert a mai Jugoszláviának tárja föl néhány, egyéni sorsokba vágó problémáját. De nemcsak ez a vágy vezethette Csuka Zoltánt. Van ebben a könyvben épp elég, országhatárokat átlépő általános emberi, melynek látán joggal ébred a gondolat: náluk így, nálunk nemkülönben.

Sárfészek — súríti a címet Csuka. Bizonyára frappansabbnak érzi, mint a hat szóból álló macedón megfelelő fordítását. Minek alapján választotta ezt a „névjegyet”? A regényben állandóan esik az eső. Vizesek szinte a lapok. Faluhely. Sár az aztán van. Vitathatatlan, hogy ez a hangsúlyozottan egyoldalú időjárás, bár valós alapja lehet, valamint mondani akar. Éppen úgy, mint a Csuka Zoltán választotta cím. Mindenütt a sár van jelen, a szenny; egyhangúság, maradiság, szűklátókörűség. Onnan sehova. Megrekedtek ott az emberi sorsok, mint a szekér, kerékagyig süllyedtek. Igaz, amit Juhász Géza mond az idő elsöprő erejéről, mikor Pavlovszki regényét e fogalom köré fonja, mondván, hősei könyörtelenül elsodortának.

Az idő hömpölygésének kétségtelen jelenlétén kívül, a tragédia kulcsát keresve eljutunk a Sárfészek sújtotta emberi ész tehetetlenségéig, a világosság, a ráció hiányáig. Mert adva van az idő múlása. Rendben. Ennek folytán a társadalmon belüli változások elkerülhetetlenek, csakúgy, mint az egyéniek. De adva van az emberi értelem is, persze Sárfészken innen vagy túl, ott nem, amely az idő sodrában magát megpörgetve az

új körülményekhez alkalmazkodni tud. A könyv kulcsszava tehát mégis a Sárfészek. Az a szellemi fertő, emberek teremtette leközörő, a tragédia okozója.

Milko Botkovszki részt vett a népfelszabadító háborúban, a 41-es emlékérem tulajdonosa, tartalékos tiszt. Munkát azonban nem kap, hiába kilincsel, hiába írja kérvényeit. Nyugdíjaztatni nem akarja magát. „*Véleményem szerint a társadalom kötelessége, hogy nekem munkát adjon — mondja. — Ha állás nélkül maradok, az a társadalom szégyene, ha nyugdíjba megyek, az egyéni tragédiám lesz.*” Felesége tanítónő. Gyermekteleknek. Mindkettőjük nagy bánata ez.

A házastársak közti viszony hihetetlenül törékennyé válik. Az elidegenedés teljes. A két ember jellemefokról fokra devalválódik. Sugárkévekben érkezik az információ: a környezet tanúságtétele: a férj iszik és nőügyei vannak, a feleség csalja, de csak inerció lóditja egyiket is, másikat is ide-oda. A végkifejlet, a leszámolás elkerülhetetlen. Botkovszkiné férjének gyilkosává válik.

Két sajnálatra méltó ember.

A regény talán leghangolóbb része Botkovszki temetésének leírása. Teljességében kibontakozik a képmutatás, a gerinctelenség melegágya. Szánalmas jelenet: ugyanaz a személy, aki pár nappal ezelőtt kiadta Botkovszki útját, most dicshimnusz zeng róla. Ime beszédének egyik jellemző kiséje: „*Milko egyike azoknak a nagyszerű férfiakkak, akiket példaképül kell állítani az eljövendő nemzedék elé.*”

Figyelmeztető Jovan Pavlovszkinak ez az erőteljes kis alkotása. Megelőzésre buzdít. Sárfészek lecsapolására, eltüntetésére.

Csuka Zoltánnak pedig hálásak lehetünk, hogy nyelvközelbe hozott egy igen hasznos, önismeretre sarkalló könyvet.

VIRÁG ÁGNES